

College financieel toezicht Bonaire, Sint Eustatius en Saba

Aan
De voorzitter van het bestuurscollege van het openbaar lichaam Bonaire

Adres kantoor Curaçao
De Rouvilleweg 39
Willemstad, Curaçao
Telefoon (+5999) 4619081
Telefax (+5999) 4619088

Adres kantoor Sint Maarten
Frontstreet 26
Convent Building
Philipsburg, Sint Maarten
Telefoon (+1721) 5430331
Telefax (+1721) 5430379

Contactpersoon
Lisette de Wind
Datum
29 november 2018
Ons kenmerk
Cft 201800253
Pagina
1/6

Telefoonnummer
+5999 4619081
E-mail
info@cft.cw
Uw kenmerk

Adres kantoor Aruba
L.G. Smith Boulevard 68
La Piccola Marina
Oranjestad, Aruba
Telefoon (+297) 5832800
Telefax (+297) 5822224

E-mail info@cft.cw
Internet www.cft.cw

Bijlagen

Onderwerp
Reactie op de jaarrekening 2017 van het openbaar lichaam Bonaire

Geachte heer Rijna,

Op 14 november jl. heeft de eilandsraad van Bonaire de jaarrekening 2017 vastgesteld. Het College financieel toezicht Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Cft) heeft op 15 november jl. de jaarrekening ontvangen tezamen met de accountantsverklaring, het accountantsverslag en het raadsbesluit. Het Cft heeft de jaarrekening met bijbehorende stukken op 19 november jl. doorgeleid naar de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Bonaire heeft niet voldaan aan de deadline van 15 juli zoals opgenomen in artikel 31 lid 1 van de Wet Financiën openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Wet FinBES).

Hierbij ontvangt u de reactie van het Cft op de vastgestelde jaarrekening 2017.

Financiële resultaten

Uit de gepresenteerde cijfers blijkt dat het jaar 2017 door het openbaar lichaam Bonaire (OLB) is afgesloten met een positief resultaat van USD 2,5 miljoen. Daarmee is een beter resultaat geboekt dan oorspronkelijk begroot. Het OLB ging uit van een nihil saldo.

Het eindresultaat is het gevolg van een totaal van USD 58,6 miljoen aan gerealiseerde baten tegen USD 59,6 miljoen begroot en USD 56,1 miljoen aan gerealiseerde lasten tegen USD 59,6 miljoen begroot. De gerealiseerde baten bestaan uit:

- USD 27,4 miljoen aan vrije uitkering van uit Nederland;
- USD 22,6 miljoen aan lokale opbrengsten

- USD 6,5 miljoen bijzondere uitkeringen
- USD 2,1 miljoen overige baten.

De gerealiseerde lasten bestaan uit:

- USD 21,4 miljoen aan salarissen (inclusief personeel aan derden)
- USD 17,1 miljoen aan goederen en diensten
- USD 10,4 miljoen inkomensoverdrachten
- USD 7,2 miljoen overige lasten.

De post overige lasten bevat een bedrag van USD 3,5 miljoen als gevolg van het opschonen van de belastingvorderingen van het OLB.

Personeelslasten

Het totaal aan personeelslasten (exclusief personeel aan derden en voormalig personeel) in het jaar 2017 bedraagt USD 17,0 miljoen. Totaal was begroot USD 18,3 miljoen. Het OLB heeft in 2017 minder uitgegeven aan personeelslasten dan oorspronkelijk begroot, evenals in 2016. Onderstaande tabel geeft een vergelijking van de begrote en gerealiseerde personeelslasten in 2016 en 2017. De lagere personeelslasten zijn mede het resultaat van het niet invullen van begrote vacatures. Het Cft heeft in zijn advies bij de ontwerpbegroting 2019 dd. 2 november jl. aandacht gevraagd voor een meer realistische personeelsbegroting. In onderstaande tabel worden de gerealiseerde lasten ten opzichte van de begrote bedragen na wijzigingen gepresenteerd.

Overzicht personeelskosten en aantal personen

	Begroting 2016	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Jaarrekening 2017
Personeelskosten (incl. stelposten)	19.108.842	16.710.643	18.347.639	17.000.893
Totaal Aantal personen	344	344	343	350

Bijzondere uitkeringen

Op de balans stond ultimo 2016 een saldo van USD 7,1 miljoen aan bijzondere uitkeringen. In 2017 is USD 4,1 miljoen aan bijzondere uitkeringen ontvangen en USD 4,7 miljoen besteed. Het saldo van de beschikbare bijzondere uitkeringen per eind 2017 bedraagt daarmee USD 6,5 miljoen. Het Cft merkt op dat voor 19 projecten middelen (circa USD 1,6 miljoen) beschikbaar waren per 1 januari 2017 maar dat deze niet zijn aangewend gedurende het jaar.

(Overige) kortlopende schulden

Op de balans staat een bedrag van USD 5,4 miljoen (2016: USD 7,3 miljoen) aan schulden met een looptijd korter dan twee jaar aan publiekrechtelijke lichamen. Dit is een verlaging ten opzichte van het jaar 2016. In de reactie op de jaarrekening 2016 heeft het Cft het OLB aandacht gevraagd voor een aantal schulden die al enige tijd op de balans staan. Het Cft constateert dat de schuld aan het Solidariteitsfonds (USD 1,7

miljoen) inmiddels is afgeboekt op basis van het vereffeningsakkoord d.d. 1 maart 2017. Op de balans staat nog wel een oude schuld sinds 2011 "APNA werklidenpensioen" (USD 3,2 miljoen) die ongewijzigd is gebleven. Het Cft vraagt ook voor de afwikkeling van deze schuld uw aandacht teneinde duidelijkheid te verkrijgen over de daadwerkelijke omvang van de betalingsverplichtingen. De overige kortlopende schulden bedragen USD 8,2 miljoen. In 2016 waren de overige kortlopende schulden USD 8,4 miljoen.

Het functiewaarderingsproces (2005-2009) 'FUWA pensioenvoorziening' is afgerond. Hiervoor was in de jaarrekening 2016 een voorziening van USD 3,3 miljoen opgenomen. Door ontvangst van de facturen van PCN is de voorziening in 2017 afgenomen naar nihil. Het bedrag (USD 3,3 miljoen) is aan de post crediteuren toegevoegd. Hiervan is USD 2,7 miljoen betaald en is USD 0,6 miljoen afgeboekt. Een deel van de crediteuren stamt nog uit de jaarrekening 2016. Het Cft adviseert u, in lijn met de bevinding van de accountant, om het bestaan van deze schulden te evalueren en waar nodig correcties aan te brengen. De accountant geeft in zijn rapport van bevindingen ook aan de volledigheid van de schulden aan crediteuren niet te kunnen vaststellen. De waardering van de post kortlopende schulden vormt onderdeel van het huidige verbeterplan financieel beheer.

Vermogenspositie/weerstandsvermogen en risico's en verplichtingen

Het eigen vermogen van Bonaire bedraagt ultimo 2017 USD 30,4 miljoen. Het eigen vermogen per ultimo 2016 bedroeg USD 28,0 miljoen. De stijging van het eigen vermogen van USD 2,3 miljoen bestaat uit een overschot van USD 2,5 miljoen over 2017 en een onttrekking aan de bestemmingsreserve van USD 0,2 miljoen. Deze onttrekking houdt verband met de renovatie van het kantoor waar de afdeling financiën in gehuisvest is en diverse ICT projecten.

Het bestuurscollege heeft bij het aanbieden van de jaarrekening 2017 aan de eilandsraad voorgesteld het overschot 2017 toe te voegen aan de volgende bestemmingsreserve:

- Energievoorziening : USD 1,5 miljoen
- Renovatie wagenpark : USD 0,5 miljoen
- Infrastructuur : USD 0,5 miljoen

Het weerstandsvermogen bedraagt USD 2,5 miljoen ultimo 2017. Dit dient ter dekking van de bekende risico's uitgaande van een aanname dat niet alle risico's zich gelijktijdig voordoen. Door de accountant wordt in het controleverslag wederom geconstateerd dat een adequate registratie van alle claims, garantiestellingen en andere toezeggingen ontbreekt. Alle garantiestellingen en andere toezeggingen dienen steeds geregistreerd te worden gelijktijdig met het ondertekenen van de betreffende toezegging of contract. Het Cft vraagt nogmaals uw aandacht hiervoor.

Liquiditeitspositie

De liquiditeitspositie van het OLB conform het Geïntegreerd Middelenbeheer bedraagt ultimo december 2017 circa USD 14,6 miljoen. Hiervan zijn circa USD 6,6 miljoen geormerkte middelen vanuit de bijzondere uitkeringen en circa USD 8,0 miljoen aan vrij beschikbare liquiditeiten (2016: USD 4,9 miljoen). Het Cft constateert een verdere verbetering van de liquiditeitspositie en adviseert u om een prudent beleid te blijven voeren.

Voorziening pensioen

De voorziening voor pensioenen gezagdragers bedraagt USD 3,1 miljoen. Als onderdeel van de trajecten ter verbetering van het financieel beheer is aan een actuaaris verzocht om een berekening te maken ter bepaling van de omvang van de benodigde voorziening. In januari 2017 is gerapporteerd. Een actuariële berekening is gemaakt ter bepaling van de omvang van de benodigde voorziening. De voorziening is in overeenstemming gebracht met de resultaten van deze berekening en bedraagt USD 3,1 miljoen voor het jaar 2017 (2016: USD 1,4 miljoen).

Voorziening debiteuren

In de jaarrekening is USD 4,3 miljoen opgenomen als voorziening debiteuren. Het OLB heeft voorzichtigheidshalve op alle openstaande vorderingen een voorziening genomen conform de volgende opzet:

- Langer dan twee jaar openstaand: 100% voorzien
- Tussen de een en twee jaar openstaand: 50% voorzien
- Korter dan een jaar openstaand: 25%

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de mutaties in de voorziening debiteuren in 2017. Het OLB heeft in 2017 circa USD 4 miljoen aan lasten geboekt. Het Cft adviseert het OLB om een stringent incassobeleid toe te passen en daarmee te voorkomen dat vorderingen langer dan twee jaar openstaan.

Mutaties voorziening debiteuren in 2017

Saldo begin 2017	Vermeerderingen	Verminderingsen	Saldo eind 2017
1.600.000	4.097.500	1.354.062	4.343.438

Overheidsdeelnemingen en collectieve sector

Op basis van artikel 9 lid 9 van de Wet FinBES dient het Cft uiterlijk zes maanden na afloop van het boekjaar de jaarrekeningen van de overheidsdeelnemingen te ontvangen. Het OLB heeft van vijf van de twaalf deelnemingen de (voorlopige) jaarrekening 2017 bij het Cft ingediend. De accountant heeft geen oordeel kunnen geven over de juistheid van de waardering van de deelnemingen op de balans van het OLB en geeft als reden het ontbreken van de jaarrekeningen ten tijde van de controle.

Artikel 11 lid 2 van de Wet FinBES stelt dat de rentelastnorm voor de collectieve sector van het OLB gemiddeld 0% bedraagt per begrotingsjaar. Uit artikel 11 lid 4 van de Wet FinBES volgt dat het Cft gelijktijdig met het doorzenden van de jaarrekening van het openbaar lichaam tevens dient te rapporteren over de voorlopige uitgaven-, inkomsten-, tekort- en schuld cijfers van de collectieve sector van het betreffende openbaar lichaam. Het Cft beschikt echter niet over de (voorlopige) cijfers van alle collectieve sector entiteiten en verzoekt u deze alsnog aan te leveren. Door het ontbreken van de (voorlopige) cijfers kan de rentelast niet worden berekend en kan het Cft niet vaststellen dat aan de rentelastnorm is voldaan.

Financieel beheer

De accountantsverklaring bij de jaarrekening 2017 van Bonaire is een verklaring van oordeelonthouding voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid. Hieruit blijkt dat het financieel beheer nog niet op orde is .

De fouten en onzekerheden in de getrouwheid hebben betrekking op de balans, de baten en de lasten en zijn hoger dan de goedkeuringstolerantie, zoals deze in de controleverklaring van de accountant is opgenomen. De grootste onzekerheden op de balans hebben te maken met de waardering van vaste en vlottende activa. Bij de baten en lasten heeft de accountant door het ontbreken van interne controlemaatregelen geen oordeel kunnen geven over de volledigheid van de belastingontvangsten en subsidies.

Door het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie is de accountant ook niet in staat geweest om de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties te beoordelen. De algemene conclusie bij de jaarrekening is het ontbreken van een toereikende interne organisatie die gericht is op het naleven van de wettelijke bepalingen.

Het Cft constateert dat de deelprojecten uit het in 2016 opgestelde verbeterplan financieel beheer niet tot zichtbare resultaten hebben geleid in de jaarrekening 2017.

Op 16 oktober jl. heeft het Cft met uw BC afgesproken dat het huidige verbeterplan financieel beheer op grond van artikel 34 lid 4 van de Wet FinBES zal worden aangescherpt en aangevuld. Het BC dient hierbij te zorgen adequaat invulling te geven aan de aanbevelingen van de accountant bij de jaarrekening 2017 en de punten in de management letter. In het inmiddels getekende bestuursakkoord is opgenomen dat een nieuw verbeterplan financieel beheer zal moeten leiden tot een goedkeurende accountantsverklaring voor getrouwheid en rechtmatigheid bij de jaarrekening 2021. De oplevering hiervan dient in augustus 2019 te geschieden. Dit vergt een samenwerking en inspanning van alle directies, het bestuurscollege en de eilandsraad om de plannen voor het verbeteren van de administratieve organisatie en interne beheersing spoedig te concretiseren. Het Cft gaat ervan uit dat in aanvulling op de gemaakte afspraken in het bestuursakkoord in februari a.s. het OLB reeds met een aanscherping komt zodat de verbeteringen reeds bij volgend jaarverslag zichtbaar zijn.

Kenmerk
Cft 201800253
Blad
6/6

Mocht u behoefte hebben aan een toelichting op dit schrijven dan is het Cft graag bereid die te geven.

Hoogachtend,
De voorzitter van het College financieel toezicht Bonaire, Sint Eustatius en Saba

Prof. dr. R.H.J.M. Gradus

Deze brief is in afschrift verstuurd aan:
Het bestuurscollege van het openbaar lichaam Bonaire
De eilandsraad van het openbaar lichaam Bonaire
Het interim hoofd Financiën van het openbaar lichaam Bonaire